Sygn. akt III CSK 147/10

POSTANOWIENIE

Dnia 17 lutego 2011 r.

Sąd Najwyższy w składzie :

SSN Antoni Górski (przewodniczący)
SSN Krzysztof Pietrzykowski (sprawozdawca)
SSN Katarzyna Tyczka-Rote

w sprawie z wniosku Alicji K.
przy uczestnictwie Stanisławy M., Haliny K., Marka K., Agnieszki B., Skarbu Państwa – Starostwa Powiatowego w M. i Gminy M.
o stwierdzenie nabycia własności nieruchomości przez zasiedzenie,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej
w dniu 17 lutego 2011 r.,
skargi kasacyjnej wnioskodawczyni
od postanowienia Sądu Okręgowego
z dnia 23 października 2009 r.,

uchyla zaskarżone postanowienie i przekazuje sprawę Sądowi Okręgowemu do ponownego rozpoznania i rozstrzygnięcia o kosztach postępowania kasacyjnego.

Uzasadnienie

Sąd Rejonowy w pkt 1 postanowienia z dnia 30 kwietnia 2009 r. stwierdził, że wnioskodawczyni Alicja K. nabyła przez zasiedzenie z dniem 1 października 2005 r. własność działek pgr 5545/2 o pow. 36 m^2, pgr 5545/4 o pow. 25 m^2 i pgr 5545/6 o pow. 40 m^2, które powstały z działek oznaczonych jako pgr 5545 objętej L.sp. […] dobra publicznego, wchodzących w skład działki ewidencyjnej nr 283 położonej w M., obręb 4, której właścicielką jest wnioskodawczyni w pozostałej części, w pkt 2 stwierdził, że wnioskodawczyni nabyła przez zasiedzenie z dniem 31 grudnia 2008 r. własność działki pgr 4729/1 o pow. 60 m^2 objętej lwh[…]., wchodzącej w skład działki ewidencyjnej nr 285 położonej w M., obręb 4, do której wnioskodawczyni ma uprawnienia w pozostałej części, w pkt 3 stwierdził, że wnioskodawczyni nabyła z dniem 1 października 2005 r. przez zasiedzenie własność działki ewidencyjnej nr 111 o pow. 0,3025 ha, objętej KW […] gm. kat. M., obręb 4, a w pkt 4 orzekł, że każda ze stron ponosi koszty postępowania związane ze swoim udziałem w sprawie.

Sąd Rejonowy ustalił m.in., że działka nr 111 położona jest między drogą publiczną a dawnym korytem rzeki R. Według wnioskodawczyni, działka nr 111 znajduje się na terenie dawnego koryta rzeki R, obecnie zaś są to tereny zalewowe położone w bezpośrednim sąsiedztwie rzeki. Od czasu uregulowania rzeki R. w latach siedemdziesiątych i osiemdziesiątych oraz wybudowania zbiornika wodnego w D., tereny te nie są już zalewane wodami rzeki R. Do 2005 r. działka ta była wpisana w L.sp. […] M., D. jako dobro publiczne, a w rejestrach gruntu jako władający wpisany był Urząd Miasta i Gminy w M. Na podstawie wniosku z dnia 29 grudnia 2005 r. Starostwa Powiatowego w M. dla działki nr 111 została założona księga wieczysta, w której jako właściciel został wpisany Skarb Państwa. Działka ta jest terenem nabrzeżnym, znajduje się wśród innych działek wykorzystywanych na cele rolnicze, stanowiących wąskie pasy gruntu ciągnące się od drogi publicznej do dawnego koryta rzeki R., obecnie do pasa zarośli nad brzegiem rzeki. Na działce tej znajduje się studnia, z której jest doprowadzana woda do domu wnioskodawczyni.

Sąd Rejonowy uznał, że skoro od 1978 r. wnioskodawczyni jest samoistnym posiadaczem rzeczonych nieruchomości, którymi władała nieruchomościami jak właścicielka, nabyła zatem ich własność przez zasiedzenie w złej wierze.

Uczestnik postępowania Skarb Państwa – Starosta M. wniósł apelację od punktu 3 postanowienia Sądu Rejonowego.

Sąd Okręgowy postanowieniem z dnia 23 października 2009 r. zmienił zaskarżone postanowienie w punkcie 3 w ten sposób, że wniosek w pozostałej części oddalił oraz zasądził od wnioskodawczyni na rzecz uczestnika postępowania kwotę 150 zł tytułem zwrotu kosztów postępowania odwoławczego. Podkreślił, odwołując się do art. 10 ust. 1 i art. 14 ust. 1 a ust. 2 ustawy z dnia 18 lipca 2001 r. – Prawo wodne (jedn. tekst: Dz. U. z 2005 r. Nr 239, poz. 2019; dalej „pr. wod."), że skoro działka nr 111 w okresach powodzi jest pokryta płynącymi wodami powierzchniowymi oraz stanowi własność podmiotu publicznego, nie może być przedmiotem posiadania prowadzącego do nabycia własności przez zasiedzenie (art. 172 k.c.). Bezprzedmiotowe są zatem rozważania, czy wnioskodawczyni spełniła przesłanki określone w art. 172 k.c.

Wnioskodawczyni w skardze kasacyjnej zaskarżyła postanowienie Sądu Okręgowego w całości, zarzucając naruszenie przepisów prawa materialnego, mianowicie art. 172 k.c. w związku z art. 10 ust. 1 oraz art. 14 ust. 1a i ust. 2 pr. wod.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

W związku z zarzutami podniesionymi w skardze kasacyjnej powstaje pytanie, czy Sąd Okręgowy trafnie zastosował w niniejszej sprawie art. 10 ust. 1 oraz art. 14 ust. 1a i ust. 2 pr. wod., nie stosując w konsekwencji art. 172 k.c.

Wody dzielą się na powierzchniowe i podziemne (art. 5 ust. 1 pr. wod.), także na wody śródlądowe oraz wody morza terytorialnego i morskie wody wewnętrzne (art. 5 ust. 2 pr. wod.). Z kolei śródlądowe wody powierzchniowe dzielą się na płynące i stojące (art. 5 ust. 3 pr. wod.). Wody płynące znajdują się w szczególności w tzw. ciekach naturalnych, którymi są m.in. rzeki (art. 9 ust. 1 pkt 1 pr. wod.). Wody mogą stanowić własność w zasadzie wszystkich podmiotów prawa cywilnego, mianowicie Skarbu Państwa, innych osób prawnych albo osób

fizycznych (art. 10 ust. 1 pr. wod.). Jednakże rzeki, podobnie jak inne śródlądowe wody powierzchniowe płynące, stanowią własność Skarbu Państwa (art. 10 ust. 1a pr. wod.). Są one wodami publicznymi (art. 10 ust. 2 pr. wod.) i nie podlegają obrotowi cywilnoprawnemu (art. 10 ust. 3 pr. wod.).

Według art. 48 k.c., wyrażającego zasadę *superficies solo cedit,* z zastrzeżeniem wyjątków w ustawie przewidzianych, do części składowych gruntu należą w szczególności budynki i inne urządzenia trwale z gruntem związane, jak również drzewa i inne rośliny od chwili zasadzenia lub zasiania. Zgodnie zaś z art. 143 k.c., w granicach określonych przez społeczno-gospodarcze przeznaczenie gruntu, własność gruntu rozciąga się na przestrzeń nad i pod jego powierzchnią, jednakże nie uchybia to przepisom regulującym prawa do wód. Przepisy prawa wodnego nie tylko nie traktują wody jako części składowej gruntu, ale wprowadzają odwrotną regulację. Według art. 14 ust. 1 pr. wod., grunty pokryte wodami powierzchniowymi stanowią własność właściciela tych wód. O własności gruntu przesądza więc własność wody. Gruntami pokrytymi śródlądowymi wodami powierzchniowymi są grunty tworzące dna i brzegi cieków naturalnych, a więc m.in. rzek, w granicach linii brzegu (art. 14 ust. 1a pr. wod.). Grunty te są zasobem nieruchomości Skarbu Państwa, do którego nie stosuje się przepisów ustawy z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami (jedn. tekst: Dz. U. z 2010 r. Nr 102, poz. 651 ze zm.). Linię brzegu rzeki stanowi krawędź brzegu lub linia stałego porostu traw albo linia, którą ustala się według średniego stanu wody z okresu co najmniej ostatnich 10 lat (art. 15 ust. 1 pr. wod.).

Problem w niniejszej sprawie sprowadza się do tego, czy działka nr 111 stanowi grunt pokryty śródlądowymi wodami powierzchniowymi, a więc czy tworzy dno i brzegi rzeki R. Z ustaleń faktycznych, dokonanych przez Sąd Rejonowy, wynika, że grunt ten stanowi dawne starorzecze rzeki R. Sąd Okręgowy stwierdził zaś, nie dokonując samodzielnych ustaleń faktycznych, że nie może on być przedmiotem zasiedzenia, ponieważ w okresach powodzi jest pokryty płynącymi wodami powierzchniowymi. Ustawową definicję powodzi zawiera art. 9 ust. 1 pkt 10 pr. wod., zgodnie z którym rozumie się przez nią takie wezbranie wody w ciekach naturalnych, zbiornikach wodnych, kanałach lub na morzu, podczas którego woda po przekroczeniu stanu brzegowego zalewa doliny rzeczne albo tereny depresyjne i

powoduje zagrożenie dla ludności lub mienia. Według zaś art. 16 ust. 1 pr. wod., właściciel wody nie nabywa praw do gruntów zalanych przez wodę podczas powodzi. Jedynie bowiem trwałe zajęcie przez śródlądową wodę powierzchniową płynącą, w sposób naturalny, gruntu niestanowiącego własności właściciela wody, powoduje, że grunt ten staje się własnością właściciela wody (art. 17 ust. 1 pr. wod.). Okoliczność więc, że określony grunt w okresie powodzi jest pokryty płynącymi wodami powierzchniowymi, nie powodowałaby nabycia jego własności przez Skarb Państwa. Skoro jednak Skarb Państwa jest bez wątpienia właścicielem działki nr 111, może ona być przedmiotem zasiedzenia, jeżeli znajduje się poza linią brzegu rzeki (art. 15 ust. 1 pr. wod.).

Podniesione w skardze kasacyjnej zarzuty naruszenia art. 10 ust. 1 oraz art. 14 ust. 1a i ust. 2 pr. wod., a w konsekwencji także art. 172 k.c., okazały się zatem uzasadnione.

Z przedstawionych powodów Sąd Najwyższy na podstawie art. 398^{15} § 1 k.p.c. orzekł, jak w sentencji.